

3 · 4

31 / 1983

***Slovenský
národopis***

Na obálke: 1. strana: Matka s dieťaťom. Lučivná, o. Poprad. Foto J. Nový, 1959,
Archív NÚ SAV

4. strana: Rodina. Detail z tabulovej maľby Majstra Pavla z Levoče. Levoča, okolo r. 1520. Tento, ako aj ostatné historicky staršie obrazové doklady, sú z pripravovanej práce PhDr. Sone Kovačevičovej, CSc. o ikonografických materiáloch dokladajúcich život ľudu na Slovensku od VIII. do XVIII. storočia.

Obrazový dokumentárny materiál v čísle poukazuje na historické korene a vývin tradícií rodinného života a spolunažívania, ktorého jednotlivé elementy a zložky pretrvávajú dodnes.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ÚLOHA RODINY V ETNOKULTÚRNYCH PROCESOCH V PODMIENKACH SOCIALIZMU

- Úvod (Božena Filová) 344
- Filová, B. (ČSSR): Súčasná rodina ako miesto pôsobenia tradícií spôsobu života 350
- Drobiževová, L. M. (ZSSR): Etnosociologické štúdium rodiny v ZSSR a možnosti porovnávacích výskumov 361
- Todorov, D. (BLR): Obsah, štruktúra a intenzita kultúrneho využitia súčasnej bulharskej rodiny 367
- Biernacka, M. (PLR): Rodinné vzťahy a väzby v dedinskej spoločnosti — tradície a premeny 377
- Morvayová, J. (MLR): Premeny rodinných sviatkov v období socializmu 386
- Griepentrogová, G. (NDR): K niektorým zmenám v partnerských vzťahoch v manželstvách a rodinách pracovne aktívneho obyvateľstva magdeburskej oblasti medzi rokmi 1900 až 1960 399
- Radovanovičová, M. (SFRJ): Podstatné znaky súčasných procesov premien v dedinskej rodine v Srbsku (Etnologický aspekt) 407
- Ždanková, T. A. (ZSSR): Štúdium zmien v tradičnej štruktúre rodiny u národov Strednej Ázie v podmienkach socializmu 414
- Makavejevová, L. (BLR): Etnosociálne aspekty rozvoja súčasných manželských a rodinných vzťahov 427
- Kašubová, M. S. (ZSSR): Tradície a inovácie vo vnútorodinných vzťahoch u národov Juhoslávie 435
- Szyferová, A. (PLR): Procesy premien kultúrnej tradície v miešaných manželstvách na území severného Poľska 445
- Antonić, D. (SFRJ): Autorita starešinu v tradičnej a súčasnej rodine 454
- Divacová, Z. (SFRJ): Súčasná transformácia úloh členov rodiny v obradoch 459
- Provazník, D. (ČSSR): Teoreticko-metodologické problémy výskumu rodiny (Sociologické hľadisko) 466
- Malá, E. (ČSSR): Vplyv kultúrnej orientácie rodiny na kultúrny vývoj detí (Sociologická analýza diferencovaných typov rodín) 479
- Robek, A. (ČSSR): Integrační a desintegrační tendence malé etnické skupiny 487
- Heroldová, I. (ČSSR): Predávaní etnokultúrnych informácií v etnicky homogenných a etnicky heterogenných rodinách 494
- Pranda, A. (ČSSR): Základné činitele procesu prenášania etnokultúrnych tradícií 501
- Kandert, J. (ČSSR): Štruktúra rodiny a tradície 517
- Salner, P. (ČSSR): K postaveniu osôb v dôchodkovom veku v súčasnej vidieckej rodine 524
- Ratica, D. (ČSSR): Rodinná výchova ako forma intergeneračného prenosu etnokultúrnych tradícií 534
- Čukan, J. (ČSSR): K problematike rodinného života baníckej dediny v kapitalizme a v socializme 541
- Štibrányiová, T. (ČSSR): Neúplné rodiny ako problém etnografického štúdia 552
- Rychlíková, M. (ČSSR): K niektorým problémom postavenia ženy v dôchodkovom veku v dedinskej ro-

dine	557	C. Zálešák: Folklórne hnutie na Slovensku (Milan Leščák)	648
Sigmundová, M. (ČSSR): K otázke tradície jedného dieťaťa v rodine	561	Umění a řemesla (Viera Feglová)	649
Stoličná, R. (ČSSR): Vplyv rodiny na udržiavanie tradičných prvkov v stravovaní	569	Kniha o Faustovi (Zora Vanovičová)	650
Profantová, Z. (ČSSR): Antitéza — funkčný prostriedok vyjadrenia patriarchálno-rodinných vzťahov v slovenských prísloviach	575	P. Horák: Struktura a dějiny. Ke kritice filosofického strukturalismu ve Francii (Rasta Stoličná)	651
Kočiš, F. (ČSSR): Kultúra jazykového prejavu v rodine	582	Sozialkultur der Familie (Peter Salner)	652
Gašpariková, V. (ČSSR): Rodina a rozprávačská tradícia	588	Nestelberg (Ema Drábiková)	654
Kiliánová, G. (ČSSR): Význam medzigeneračných vzťahov pre transmisiu ľudovej prózy na Kysuciach	593	Staryj Peterburg (Adam Pranda)	656
Krekovičová, E. (ČSSR): Miesto rodiny v mechanizme fungovania a transmisie piesní v dedinskom prostredí	601	The Future of pastoral Peoples (Peter Podolák)	658
		Geschichte der deutschen Volksdichtung (Mária Kosová)	660
		Truhen und Kästchen (Eva Večerková)	661
		OBSAH 31. ROČNÍKA	663
		СОДЕРЖАНИЕ	
ROZHLADY		РОЛЬ СЕМЬИ В ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССАХ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛИЗМА	
Pozdrav Michalovi Markušovi k sedemdesiatke (Adam Pranda)	607	Введение (Божена Филова) :	344
Vývoj záujmu o etnografický výskum rodiny a jeho súčasné tendencie v západnej etnografii (Viera Urbančová)	611	Филова, Божена (ЧССР): Современная семья как место воздействия традиций образа жизни	350
K otázke etnokultúrneho charakteru súčasnej rodiny v západnej Afrike (Juraj Vámoš)	617	Дробижева, Л. М. (СССР): Этносоциологическое изучение семьи в СССР и возможности сравнительных исследований	361
Medzinárodná konferencia MKKKB v Szentendre (Ján Botík)	619	Тодоров, Д. (Булгария): Содержание, структура и интенсивность культурного потребления в современной болгарской семье	367
Pracovný seminár o etnických procesoch (Magdaléna Paríková)	625	Биернацка, М. (Польша): Семейные отношения в деревенском обществе — традиция и перемены	377
Činnosť Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v roku 1982 (Peter Salner)	628	Морван, Й. (Венгрия): Перемены семейных праздников в период социализма	386
RECENZIE A REFERÁTY		Грипентрог, Г. (ДДР): К некоторым изменениям в партнерских отношениях в браке и семье активного трудового населения деревень Магдебургской области в период 1900—1960 гг.	399
Socializace vesnice a proměny lidové kultury (Adam Pranda)	632	Радованович, М. (Югославия): Существенные знаки современных процессов изменений в деревенской семье в Сербии	407
R. Jeřábek a kol.: Proměny jihomoravské vesnice (Ján Podolák)	634	Жданко, Т. А. (СССР): Изучение изменений традиционной структуры семьи у народов Средней Азии в условиях социализма	414
Stratigraphische Probleme der Volksmusik in den Karpaten und auf dem Balkan (Soňa Burlasová)	637	Макавеева, Л. (Булгария): Этносоциальные аспекты развития современных супружеско-семейных отношений	427
Opera ethnologica 8. ČSAV — Etnografický atlas I. (Peter Slavkovský)	639		
J. Podolák: Tradičné ovčiarstvo na Slovensku (Viera Urbančová)	640		
V. Nosálová: Slovenský ľudový odev (Viera Urbančová)	642		
J. Paličková-Pátková: Ludové kožušnictvo na Slovensku (Viera Urbančová)	644		
M. Komorovská: Slovenské črπάky (Jarmila Paličková - Pátková)	647		

Кашуба, М. С. (СССР): Традиции и инновации во внутрисемейных отношениях у народов Югославии	435
Шифер, А. (Польша): Перемены культурной традиции в смешанных браках в северных областях Польши	445
Антониц, Д. (Югославия): Авторитет старейшины в традиционной и современной семье	454
Дивац, З. (Югославия): Современные трансформации ролей членов семьи в обрядах	459
Провазник, Д. (ЧССР): Теоретико-методологические проблемы семьи в ЧССР	466
Мала, Э. (ЧССР): Влияние культурной ориентации семьи на культурное развитие детей	479
Робек, А. (ЧССР): Тенденции интеграции и десинтеграции небольшой этнической группы	487
Херолдова, И. (ЧССР): Передача этнокультурной информации в этнически однородных и этнически неоднородных семьях	494
Пранда, А. (ЧССР): Основные факторы процесса передачи этнокультурных традиций	501
Кандерт, И. (ЧССР): Структура семьи и традиция	517
Салнер, П. (ЧССР): К положению лиц пенсионного возраста в современной словацкой деревенской семье	524
Ратица, Д. (ЧССР): Семейное воспитание как форма межпоколенной передачи этнокультурной информации	534
Чукан, Я. (ЧССР): К проблематике семейной жизни шахтерской деревни при капитализме и при социализме	541
Штибрани, Т. (ЧССР): Неполные семьи как проблема этнографического изучения	552
Рихликова, М. (ЧССР): Положение женщины пенсионного возраста в семье в начале 80-х годов 20-го века	557
Сигмундова, М. (ЧССР): К вопросу традиции системы одного ребенка в семье	561
Столична, Р. (ЧССР): Влияние семьи на сохранение традиционных элементов в питании	569
Профантова, З. (ЧССР): Антитеза — функциональное средство выражения патриархально-семейных отношений в словацких пословицах	575
Кочиш, Ф. (ЧССР): Культура языкового проявления в семье	582
Гашпарикова, В. (ЧССР): Семья и рассказчицкая традиция	588

Киллианова, Г. (ЧССР): Значение межпоколенных отношений для трансмиссии народной прозы на Кисуцах	593
Крековичова, Э. (ЧССР): Место семьи в механизме функционирования и трансмиссии песни в деревенской среде	601

ОБЗОРЫ

Юбилей Д-ра Михала Маркуша, канд. наук (Адам Пранда)	607
Развитие интереса к этнографическому исследованию семьи и его современные тенденции в западной этнографии (Вера Урбанцова)	611
К вопросу этнокультурного характера современной семьи западной Африки (Юрай Вamoши)	617
Международная конференция МКККБ в Сентендре (Ян Ботик)	619
Рабочий семинар о этнических процессах (Магдалена Парикова)	625
Деятельность Словацкого этнографического общества САН в 1982 г. (Петер Салнер)	628

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА ЗА 31-й ГОД ИЗДАНИЯ

INHALT

DIE AUFGABE DER FAMILIE IN DEN ETHNOKULTURELLEN PROZESSEN IN DEN BEDINGUNGEN IN SOZIALISMUS	
Einleitung (B. Filová)	344
Filová, Božena (ČSSR): Die gegenwärtige Familie als Wirkungsort der Traditionen der Lebensweise	350
Drobiževa, L. M. (UdSSR): Ethno-soziologisches Studium der Familie in der UdSSR und die Möglichkeiten der komparativen Forschungen	361
Todorov, D. (Bulgarien): Inhalt, Struktur und Intensität des Kulturverbrauches in der heutigen bulgarischen Familie	367
Biernacka, M. (Polen): Familienbeziehungen in der Dorfgemeinschaft	377
Morvay, J. (Ungarn): Die Wandlungen der Familienfeiertage in der Epoche des Sozialismus	386
Griepentrog, G. (DDR): Zu einigen Veränderungen der Partnerbeziehun-	

gen in den Ehen und Familien der werkstätigen Dorfbevölkerung der Magdeburger Börde zwischen 1900 und 1960	399	sion ethnokultureller Informationen zwischen den Generationen	534
Radovanović, M. (Yugoslawien): Wesentliche Merkmale der gegen- wärtigen Veränderungsprozesse in der dörflichen Familie in Serbien	407	Čukan, J. (ČSSR): Zur Problematik des Familienlebens in den Bergen- arbeiterdörfern im Kapitalismus und im Sozialismus	541
Ždanko, T. A. (UdSSR): Studium der Veränderungen in der traditionellen Familienstruktur der Völker in der Mittleren Asien in der sozialistischen Bedingungen	414	Štibrányiová, T. (ČSSR): Die un- vollständigen Familien als Problem des ethnographischen Studiums	552
Makaveeva, L. (Bulgarien): Ethno- soziale Aspekte in der Entwicklung der heutigen Ehe- und Familienbe- ziehungen	427	Rychlíková, M. (ČSSR): Die Stel- lung der Frau im Rentenalter in der Familie zu Beginn der achziger Jahre des 20. Jahrhunderts	557
Kašuba, M. S. (UdSSR): Traditionen und Innovationen in den Interfami- lienbeziehungen der Völker Yugosla- wiens	435	Sigmundová, M. (ČSSR): Zur Fra- ge des Einkindsystems in der Fami- lie	561
Szyfer, A. (Polen): Die Veränderun- gen in der Volkskultur und das Wir- ken der Tradition in den Mischehen in den nördlichen Gebieten Polens	445	Stoličná, R. (ČSSR): Die Einfluss der Familie auf die Beibehaltung traditioneller Elemente in der Bekös- tigung	569
Antonić, D. (Yugoslawien): Die Autorität des Stammesältesten in der traditionellen und in der heutigen Familie	454	Profantová, Z. (ČSSR): Die Anti- these — ein funktionelles Mittel patri- archale Familienbeziehungen in den slowakischen Sprichwörtern aus- zudrücken	575
Divac, Z. (Yugoslawien): Die derzei- tigen Veränderungen in den Rollen der Familienglieder bei den Zeremonien in der Familie	459	Kočiš, F. (ČSSR): Die Kultur der sprachlichen Äusserungen in der Fami- lie	582
Provazník, D. (ČSSR): Theore- tisch-methodologische Probleme bei der Erforschung der Familie in der ČSSR	466	Gašparíková, V. (ČSSR): Die Fami- lie und die Erzähltradition	588
Malá, E. (ČSSR): Der Einfluss der kul- turellen Orientierung der Familie auf die Kulturentwicklung der Kin- der	479	Kiliánová, G. (ČSSR): Die Bedeu- tung der Beziehungen zwischen den Generationen für die Transmission der volkstümlichen Prosa im Kysuce- Gebiet	593
Robek, A. (ČSSR): Integrations- und Desintegrationstendenzen einer klei- ner ethnischen Gruppe	487	Krekovičová, E. (ČSSR): Die Stel- lung der Familie im Mechanismus der Funktion und Transmission der Volkslieder in der dörflichen Um- welt	601
Heroldová, I. (ČSSR): Die Übergabe ethnokultureller Informationen in ethnisch homogenen und ethnisch he- terogenen Familien	494	RUNDSCHAU	
Pranda, A. (ČSSR): Grundlegende Faktoren des Prozesses der Trans- mission ethnokulturellen Traditio- nen	501	Gruss für PhDr. Michal Markuš, CSc. zum 70. Geburtstag (Adam Pranda)	607
Kandert, J. (ČSSR): Die Struktur der Familie und die Tradition	517	Entwicklung des Interesses für die eth- nographische Forschung der Familie und ihre gegenwärtige Tendenzen in der westlichen Ethnographie (Viera Urbanová)	611
Salner, P. (ČSSR): Die Position der Personen im Rentenalter in der heuti- gen slowakischen ländlichen Fami- lie	524	Zur Frage des ethnokulturellen Cha- racters der gegenwärtigen Familie in Westafrika (Juraž Vámoš)	617
Ratica, D. (ČSSR): Die Erziehung in der Familie als Form der Transmis-		Internationale Konferenz IKKKB in Szentendre (Ján Botík)	619
		Arbeitsseminar über die ethnischen Prozesse (Magdaléna Paríková)	625
		Tätigkeit der Slowakischen ethnogra- phischen Gesellschaft bei der Slowa-	

kischen Akademie der Wissenschaften im Jahre 1982 (Peter Salner) . 628

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

CONTENTS

ROLE OF THE FAMILY IN ETHNO-CULTURAL PROCESSES UNDER THE CONDITIONS OF SOCIALISM

Introduction (Božena Filová)	344
Filová, Božena (Czechoslovakia): The present day family as the place of activity of the traditions charac- terizing the way of life	350
Drobiževa, L. M. (USSR): The eth- nosociological study of the family in the USSR and the possibilities of comparative researches	361
Todorov, D. (Bulgaria): The content, structure and intensity of the present Bulgarian family	367
Biernacka, M. (Poland): The family relationships in the rural communi- ty — traditions and transformations	377
Morvay, J. (Hungary): The transfor- mations of family holidays in the pe- riod of socialism	386
Griepentrog, G. (GDR): On some changes affecting the relationships of partners in marriages and families of the population of Magdeburg region actively involved in the working pro- cess of a small ethnical group	399
Radovanović, M. (Yugoslavia): The fundamental features of the re- cent transformation processes in the village family in Serbia	407
Ždanko, T. A. (USSR): The investi- gation of changes in the traditional family structure in the Middle Asia nations under socialism	414
Makaveeva, L. (Bulgaria): The eth- nosocial aspects in the development of the present day matrimonial and family relationships	427
Kašuba, M. S. (USSR): Traditions and innovations in the intrafamily re- lationships of Yugoslavia nations	435
Szyfer, A. (Poland): The transforma- tions of folk culture and acting of traditions in the mixed families of the northern regions of Poland	445
Antonić, D. (Yugoslavia): The authority of the senior in the tradi- tional and present day family	454
Divac, Z.: (Yugoslavia): The present- day transformations concerning the	

tasks of the family members in ce- remonies	459
Provazník, D. (Czechoslovakia): Theoretical and methodological prob- lems of the family research	466
Malá, E. (Czechoslovakia): The in- fluence of cultural orientation of the family on cultural development of the children	479
Robek, A. (Czechoslovakia): The in- tegration and disintegration tenden- cies of a small ethnical group	487
Heroldová, I. (Czechoslovakia): The transmission of ethnocultural infor- mation in ethnically homogenous and heterogenous families	494
Pranda, A. (Czechoslovakia): The ba- sic factors representing the process of transmitting the ethnocultural tra- ditions	501
Kandert, J. (Czechoslovakia): The structure of family and the tradition	517
Salner, P. (Czechoslovakia): On the status of persons at the retirement age in the present day village family	524
Ratica, D. (Czechoslovakia): The fa- mily upbringing as a form of inter- generation transmission of the eth- nocultural traditions	534
Čukan, J. (Czechoslovakia): On the problems related to the family life of miner's village in capitalism and so- cialism	541
Štibrányiová, T. (Czechoslovakia): Incomplete families as a problem of ethnographical study	552
Rychlíková, M. (Czechoslovakia): On some problems concerning the po- sition of women of retirement age in the village family	557
Sigmundová, M. (Czechoslovakia): To the question dealing with the tra- dition of a single child in family	561
Stoličná, R. (Czechoslovakia): The family influence on preserving the traditional elements in food	569
Profantová, Z. (Czechoslovakia): Antithesis — a functional means of expressing the patriarchal—family relationships in Slovak proverbs	575
Kočiš, F. (Czechoslovakia): The cul- ture of speech utterance in the fa- mily	582
Gašparíková, V. (Czechoslovakia): The family and the tradition of sto- ry-teller	588
Kiliánová, G. (Czechoslovakia): The significance of the intergeneration re- lations for the transmission of folk prose in Kysuce region	593

Krekovičová, E. (Czechoslovakia):
 The position of family in the mechanism of functioning and transmission of songs in the village environment .

601

COMMENTARY

The jubilee of Ph. D. Michal Markuš (Adam Pranda)
 The development of interest in ethnographical family research and its presents day trends in western ethnography (Viera Urbancová)

607

611

Ethnocultural character of the present day family in West Africa (Juraj Vámoš)
 International conference IKKKB in Szentendre (Ján Botík)
 Working seminar on ethnic processes (Magdaléna Paríková)
 Activity of the Slovak Ethnographic Society at the Slovak Academy of Sciences in 1982 (Peter Salner)

617

619

625

628

BOOKREVIEWS AND REPORTS

CONTENTS OF THE 31TH VOLUME

K POSTAVENIU OSÔB V DÔCHODKOVOM VEKU V SÚČASNEJ VIDIECKEJ RODINE (Na základe materiálu zo stredného Slovenska)

PETER SALNER

Národopisný ústav SAV, Bratislava

V tomto príspevku si všimame niektoré aspekty postavenia príslušníkov najstaršej vekovo-generačnej skupiny (nad 60 rokov) v súčasnej vidieckej rodine a lokálnom spoločenstve.

Podobne ako v nedávnej minulosti sa táto veková skupina opäť dostáva do popredia záujmu etnografického bádania. Jeho cieľom však nie je len rekonštrukcia najstarších dostupných vývinových období sledovanej problematiky, ale naopak, úsilie o dôkladnejšie spoznanie a pochopenie súčasného stavu ľudovej kultúry. Časové zaradenie významných historických udalostí poslednej doby (druhá svetová vojna, spoločenské premeny po roku 1948, procesy industrializácie, urbanizácie, kolektivizácia poľnohospodárstva atď.) ukazuje, že len príslušníci najstaršej generácie sú pamätníkmi i aktívnymi spolutvorcami tradičnej kultúry a spôsobu života predtým, ako ich ovplyvnili spomenuté deje.

V priebehu zberu a analýzy materiálu sme zvolili dva rôzne metodické postupy:

a) Na základe kvantitatívnych údajov z väčšieho počtu obcí Stredoslovenského kraja sme sledovali zastúpenie osôb v dôchodkovom veku v jednotlivých formách súčasnej vidieckej rodiny;

b) Takto získané všeobecné údaje sme konkretizovali poznatkami z etnografických výskumov v Riečnici (okres Čadca) a Sebechleboch (okres Zvolen).

Pri uplatňovaní kvantitatívnych foriem výskumu využívame poznatky zo štúdia štruktúry a foriem súčasnej vidieckej rodiny. Východisko predstavuje model komplexnej štvorgeneračnej rodiny, zostavený na základe všeobecných demografických údajov o dĺžke ľudského života, veku pri vstupe do manželstva a narodení prvého dieťaťa, počte detí atď. Kombináciou možných vzťahov sme odvodili 14 rôznych foriem individuálnej alebo rozšírenej rodiny. Zohľadnili sme nielen počet osôb, manželských párov či generácií v spoločnej domácnosti, ale predovšetkým hľadiská vekové a sociálne. Predpokladáme totiž, že uvedené faktory významne ovplyvňujú vzťahy v rodine.¹

Vo vybraných obciach sme na základe údajov Domových kníh alebo Jednotnej evidencie obyvateľstva sledovali frekvenciu jednotlivých rodinných foriem. Po necelom roku výskumu máme k dispozícii údaje zo 17 lokalít viacerých okresov Stredoslovenského kraja. Tento súbor, označovaný v texte i ako vzorka I, obsahuje 3705 rodín, čo predsta-

vuje 54,8 % obyvateľstva skúmaného prostredia.

Výskum sme zatiaľ realizovali v týchto lokalitách:

Okres Čadca: Čierne, Riečnica,² Snežnica;³

Okres Dolný Kubín: Breza, Párnica, Pucov, Zubrohlava;

Okres Liptovský Mikuláš: Hubová, Lisiková, Švošov;

Okres Zvolen: Sebechleby;⁴

Okres Žilina: Babkov, Divina, Lietavská Svinná, Rajecká Lesná, Varín, Zbýňov.

Z uvedených obcí sme uprednostnili Riečnicu a Sebechleby najmä preto, lebo v oboch (i keď v každej z iných dôvodov)⁵ sa konali kolektívne výskumy, ktorých čiastkové výsledky boli publikované.⁶ Možnosť doplnenia a konfrontácie vlastných poznatkov so závermi iných bádateľov vytvára predpoklady pre hlbšie pochopenie problematiky.

Z analýzy kvantitatívnych údajov vyplýva, že vo vzorke I prevládajú individuálne rodiny nad rozšírenými. Tomu zodpovedajú i poznatky z Riečnice (59,2 % individuálnych rodín) i Sebechlebov (53,6 %). V mnohom podobná je i situácia z hľadiska zastúpenia generácie dôchodcov v rôznych rodinných formách (pozri tab. 1). Osoby nad 60 rokov nachádzame v 39,3 % vzorky I. Z toho v 17,7 % prípadoch ide o spoložitie niekoľkých generácií. Najčastejšie sú rodiny trojgeneračné, zatiaľ čo podiel dvojgeneračných rozšírených, resp. štvorgeneračných foriem je v sledovaných lokalitách podstatne nižší.

Individuálne rodiny, v ktorých dospelú generáciu reprezentujú dôchodcovia, predstavujú 21,6 % vzorky I (55,0 % vzorky II). Približne rovnaké je i zastúpenie v Riečnici, zatiaľ čo v Sebechleboch (ako jedinej zo všetkých obcí) je vidno určité rozdiely. Podiel individuálnych rodín je tu nižší (16,0 % vzorky I, čo je 40,9 % vzorky II). Ak si všimame konkrétne prípady, v oboch obciach prevládajú jednogeneračné, tzv.

manželské rodiny⁷ (úplné alebo neúplné). Prípady spoložitia najstaršej generácie s ekonomicky závislými slobodnými deťmi (tzv. jadrové rodiny) sú podstatne zriedkavejšie, čo sa výrazne prejavuje predovšetkým v Sebechleboch.

Skôr než pristúpime k rozboru etnografického materiálu, pokúsime sa o stručnú charakteristiku oboch vybraných obcí. Pretože o prírodných, historických a demografických pomeroch Riečnice⁸ i Sebechlebov⁹ bolo publikovaných niekoľko príspevkov, obmedzíme sa len na informácie zaujímavé z aspektu skúmanej problematiky.

Pre Riečnicu je typické tzv. rozptýlené osídlenie s množstvom viac či menej vzdialených „dvorov“. Hlavný zdroj obživy predstavovalo v minulosti poľnohospodárstvo kombinované s chovom oviec a dobytky. Nízka bonita pôdy (najmä v súvislosti s početnosťou obyvateľstva) zvyšovali nevyhnutnosť doplnkových zamestnaní. Vzhľadom na bohatstvo lesov v okolí prevládala ťažba a spracovanie treva. Bežným zjavom bolo odchádzanie mužov a niekedy i celých rodín za prácou do západnej Európy a zámoria.¹⁰

V súčasnosti nie sú v dedine pracovné príležitosti. Muži i slobodné ženy odchádzajú do podnikov v blízkom okolí, prevažne však do moravských banských a hutných centier. Po sobáší, najneskôr však po narodení prvého dieťaťa zostávajú ženy v domácnosti. Popri domácich prácach a starostlivosti o deti sa zaoberajú obrábaním pôdy, ktorá je dodnes v súkromnom vlastníctve.

Sebechleby reprezentujú nížinný typ sústredeného osídlenia. I tu bolo v minulosti hlavným zdrojom obživy poľnohospodárstvo. Lepšie prírodné podmienky a vyššie výnosy umožňovali v porovnaní s Riečnicou vyššiu životnú úroveň.

V súčasnosti je dostatok pracovných príležitostí priamo v dedine, jednak vo sfére služieb, najmä však v miestnom JRD. Využívajú ich najmä ženy, kým

muži odchádzajú za prácou do blízkeho okolia, prevažne do podnikov v neďalekej Krupine.¹¹ Životnú úroveň rodiny zabezpečujú nielen príjmy mužov a žien v aktívnom veku, ale i výnosy z tzv. *ostredkov* (záhumienkov) a viníc. Ich obrábaním sa zaoberajú prevažne osoby v dôchodkovom veku, najmä ženy.

Status vekovo starších ľudí v tradičnej rodine i lokálnom spoločenstve bol pomerne vysoký. Navonok ho vyjadrovali rôzne formálne prejavy úcty (pozdravy, vyknanie resp. onikanie, čestné miesto v kostole i pri rodinnom stole, autorita atď.). Na utváraní takéhoto postavenia sa spolupodieľalo niekoľko faktorov. Z hľadiska našej problematiky sú zaujímavé v prvom rade dva: existujúce majetkovoprávne vzťahy a s nimi spojené pomery vo vnútri rodiny a postoje spoločenstva (i rodiny ako jeho časti) k vzdelaniu.

Pre zabezpečenie existencie rodiny malo primárny význam vlastníctvo pôdy a jej obrábanie. Tak v Riečnici ako i v Sebechleboch prechádzal majetok z otca na synov. Dcéry boli z majetku obyčajne vyplácané. Svoj podiel (predovšetkým v chudobnejšej Riečnici) však nie vždy dostali.

Životným podmienkam sa prispôbili i formy rodiny. Začiatkom storočia sú pre obe lokality charakteristické tzv. rodiny viacgeneračné. Je pre ne typické, že dochádza k postupnému, hoci len čiastočnému, ekonomickému a sídelnému osamostatňovaniu jednotlivých synov, obyčajne po uzavretí manželstva. Autoritu otca-gazdu a jeho manželky zabezpečovala skutočnosť, že k definitívnemu deleniu majetku, dochádzalo najčastejšie až po jeho smrti. Pri postupnom oddeľovaní napokon s rodičmi ostával jeden zo synov. V Riečnici to bol obyčajne najstarší, zatiaľ čo v Sebechleboch bola situácia zložitejšia. Stretávame sa tu s minorátom, neraz kombinovaným s matrilokálnym usídlením.¹² Aby starší príslušníci rodiny mali istotu,

že ich deti doopatrujú, i pri prípadnom rozdelení majetku si vydeľovali časť pôdy pre seba. Tento diel (tzv. *vímienek*, *vímluvnica*) pripadol tomu z potomkov, ktorý sa o rodičov staral.

Druhým faktorom, podporujúcim autoritu členov najstaršej generácie bola v minulosti nízka úroveň školského vzdelania. Charakter poľnohospodárskej práce i zameranie výuky viedli k tomu, že spoločenstvo uprednostňovalo životné skúsenosti pred vedomosťami. Z údajov starších informátorov vyplýva, že v oboch lokalitách bola školská dochádzka nepravidelná. Prispôbovala sa potrebám hospodárenia a chovu. V Riečnici bola napr. návšteva školy *od novembra do Ďura*, *od Ďura sa už vyhaňalo*. Analfabetizmus nebol prekážkou ani pri vykonávaní významných obecných funkcií.¹³ Nemožno sa preto čudovať, že dodnes sa v najstaršej generácii stretávame s prípadmi negramotnosti.¹⁴

Väčšinu bežných, ale i kritických situácií v rodinnom, pracovnom a spoločenskom živote pomáhali riešiť životné skúsenosti, ktoré vzrastali priamo úmerne s vekom. Tomu sa podriaďovali i spôsoby výchovy. Odovzdávanie poznatkov i zaúčanie do pracovných postupov prebiehalo smerom od starších generácií k mladším. Nie je podstatné, že priame učenie bolo mnoho ráz sprostredkované, pretože v oboch obciach sa o menšie deti starali starší súrodenci, teda viac-menej rovesníci.¹⁵ Môžeme teda hovoriť o tzv. postfiguratívnej kultúre, „ktorá sa orientuje hlavne na predchádzajúcu skúsenosť, na tradíciu a na jej živých nositeľov — na starcov“.¹⁶

Ako vidieť, v mnohých ohľadoch bola v minulosti situácia v skúmaných lokalitách podobná. Toto však nemožno povedať o postavení najstaršej generácie v súčasnosti. Tak vzhľadom na minulosť, ako i medzi dnešným stavom v Riečnici a Sebechleboch sa prejavujú značné rozdiely.

Konfrontácia súčasného a tradičného stavu problematiky naznačuje, že spomenuté určujúce faktory (vlastníctvo pôdy a relácie medzi skúsenosťou a vzdelaním) stratili svoje opodstatnenie. Hoci rovnako v Riečnici ako v Sebechleboch sa dodnes stretávame s rôznymi podobami vlastníctva pôdy, jeho význam je len sekundárny. Výrazne to dokumentuje fakt, že v oboch lokalitách nachádzame mnoho prípadov, keď najmä mladí ľudia nemajú o využívanie tejto pôdy záujem.

Významná je i zmena socioprofesionálneho zloženia obyvateľstva. Predovšetkým muži zastávajú neraz miesta, vyžadujúce zvýšenú úroveň vzdelania či kvalifikácie. Skúsenosti môžu zvýšiť hodnotu uvedených činiteľov, sami o sebe ich však nahradiť nemôžu.

Spomenuté skutočnosti spôsobili, že vzrastá statusové postavenie mladších, predovšetkým ekonomicky aktívnych generácií. Naopak, postavenie osôb v dôchodkovom veku v rodine i spoločensve priamo úmerne klesá. Strácajú sa spomenuté formálne prejavy úcty, znižuje sa i rodičovská autorita. Spolu s ekonomickou nezávislosťou mladších generácií sa tieto javy prenášajú i do procesu rozdelenia rodiny.

Práve rozdelenie rodiny ilustruje rozdiely medzi oboma lokalitami. Popri odlišných ekologických a historických podmienkach je tu nepochybný i vplyv plánovaného zatopenia Riečnice.

V tejto obci má deľba práce podľa veku a najmä pohlavia diferencovaný charakter. Pravidelné, obyčajne celotýždňové odchádzanie mužov spôsobuje, že ženy sa zapájajú nielen do tradičných pracovných aktivít (vedenie domácnosti, opatera detí) ale vzrastá aj ich podiel na poľnohospodárstve. Dôležité je i začlenenie detí do rôznych pracovných úkonov. Začína už v predškolskom veku a postupne vzrastá. Pomoc mužov sa obmedzuje len na dobu pracovného voľna, resp. vrcholné aktivity.¹⁷ Vysoké zafa-

ženie žien a detí znižuje prínos a tým i potrebnosť najstarších. Skutočnosť, že ženy vykonávajú väčšinu prác totiž anuluje hlavnú prednosť dôchodkového veku — voľný čas, ktorý možno využiť v prospech rodiny.

Preto je i napriek všetkému úsiliu ich postavenie v rozšírených rodinách neraz až podradné. Podľa veku a zdravotného stavu vypomáhajú v domácnosti, na poli, okolo dobytku i pri výchove detí.¹⁸ Po rozdelení rodiny sa síce v niektorých prípadoch stretávame s náznakmi pravidelných kontaktov a vzájomnej výpomoci, väčšinou však rozdelené zložky fungujú izolovane.

Iný stav nachádzame v Sebechleboch. Široké a mnohostranné zapojenie ekonomicky aktívnych osôb oboch pohlaví do pracovného procesu vytvára priestor v domácnosti, pri starostlivosti o deti či práci na ostredku. Zo získaných poznatkov plynie záver, že príslušníci najstaršej generácie sú i v pokročilom veku „bez výnimky plne aktívni v zmysle príležitostných prác okolo hospodárstva, pri opatrovaní vnúcat a pravnúcat, alebo pri vykonávaní bežných domácich prác, ako je varenie, pranie, upratovanie a pod.“¹⁹

Citované všeobecné vyhlásenie môžeme ilustrovať konkrétnymi príkladmi. Z materiálu vyplýva, že v rozšírených rodinách dôchodcovia (predovšetkým ženy) realizujú podstatnú časť domácich prác. Nezanedbateľný je ich prínos vo sfére opatery a výchovy vnukov, kde neraz doplňujú či supľujú funkciu predškolských zariadení či školskej družiny.²⁰

Osobitne hodnotený je prínos osôb v dôchodkovom veku pri práci na ostredkoch či viniciach: *Na ostredku treba, aby niekto celý rok pracoval a to jeden nemôže, to je len pre takých dôchodcov. Dnes sa majú takí dobre, čo majú dôchodcov. O tom, aký význam pripisujú v mnohých rodinách výnosom zo záhumienkového hospodárenia svedčí*

skutočnosť, že v prípade potreby najímajú starších ľudí a za prácu na ostredku im platia.

Možno teda povedať, že sa vytvorila určitá medzigeneračná symbióza. Zatiaľ čo príslušníci najstaršej vekovo-generačnej skupiny rešpektujú vedúce postavenie ekonomicky aktívnych generácií, tí zas oceňujú ich všestranný prínos a zabezpečujú im pokojnú starobu.

Pri hodnotení medzigeneračných vzťahov v Sebechleboch je potrebné si uvedomiť, že podobne ako v súčasnosti aj v iných oblastiach Slovenska i tu mladí ľudia usilujú o sídelné osamostatnenie.²¹ Prednosti vzájomnej spolupráce sú však natoľko evidentné, že pretrvávajú i po oddelení sa jednotlivých generácií. Formy spolupráce medzi rodičmi a deťmi sa prejavujú podobnými spôsobmi i v približne rovnakom rozsahu, ako sme mohli pozorovať v rozšírených rodinách. Vzájomné kontakty umožňuje a uľahčuje i skutočnosť, že nové domy sa obyčajne budujú v blízkosti rodičovského obydľia, neraz na jednom dvore či pozemku.

Uvedené poznatky modelovo naznačujú dve roviny, v ktorých sa prejavuje súčasné postavenie osôb v dôchodkovom veku. Situáciu v Riečnici, kde vzhľadom na formu rodiny nemôže byť prínos najstaršej generácie taký výrazný, charakterizuje napr. nasledujúci výrok: *Dôchodok dávam dcére. Veď keď ja majetku nemám, tak im musím platiť. Veď, praua, oni chovajú mňa, nie ja ich.*

Naproti tomu v Sebechleboch je postavenie najstarších členov rodiny podstatne odlišné: *Nik nemôže povedať, žeby si rodičov nectili, každý sa o nich stará.* Platí to nielen o rozšírenej rodine. Ukazuje sa, že v tejto obci sa konštituuje forma rodiny, v ktorej „mladšie generácie žijú priestorovo oddelené od starších, ale v úzkom vzťahu s nimi, takže môžeme hovoriť o disperznej (rozptýlenej) viacgeneračnej rodine“.²² Jej existenciu v slovenskom vidieckom a mestskom prostredí dokladajú i doterajšie výsledky našich výskumov.

Zozbieraný materiál dokumentuje, že postavenie príslušníkov najstaršej generácie sa v porovnaní s minulosťou v mnohom zmenilo. V oboch lokalitách sa prejavil základný spoločný prvok: pokles statusu starších ľudí, a to tak v rodine ako i lokálnom spoločenstve. Tento základný znak sa však prejavuje (v závislosti na konkrétnych podmienkach) rôznymi vonkajšími podobami.

Ukázala sa aj iná, etnograficky veľmi zaujímavá skutočnosť: vo formách rozšírených i disperzných rodín majú osoby v dôchodkovom veku priestor pre kontakty s deťmi. Do akej miery využívajú tieto možnosti na odovzdávanie poznatkov o tradičnom prostredí, jeho kultúre a spôsobe života, a či sa ich vplyv prejavuje pri formovaní povedomia lokálnej a kultúrnej kontinuity obce, musia upresniť špecializované výskumy rôznych čiastkových tém z oblasti materiálnej, duchovnej a sociálnej kultúry.

- 1 SALNER, P.: Štruktúra súčasnej mestskej rodiny. *Slov. Národop.* 26, 1978, s. 288—291.
- 2 V prípade Riečnice sme vychádzali z údajov miestnych obyvateľov o rodinách v dvore U Rybov a v osade Staňova Rieka.
- 3 Spracované na základe Dotazníka na výskum štruktúry rodiny socioprofesionálnej úrovne a bývania (podrobnejšie pozri PRANDA, A.: *Národopisný výskum kultúry družstevnej dediny (problémy, metódy, ciele)*. *Slov. Národop.*, 27, 1979, s. 220—221). V Snežnici ho vyplnila E. Ševčíková.
- 4 Na základe Dotazníka, ktorý v Sebechleboch vyplnila T. Poláková.
- 5 Pozri najmä MARÁKY, P. — SALNER, P. — PRANDA, A.: *Komplexný národopisný výskum zátopovej oblasti Riečnica — Harvelka (Ideový zámer a projekt)*. *Správy a informácie Kysuckého múzea*, 1, 1977, s. 47—56; resp. PRANDA, A.: *Výskum vybraných problémov etnografického štúdia súčasnosti (projekt)*. *Národop. Inform.* 1977, č. 3.
- 6 Pozri Kolektív: *Riečnica — Harvelka (Výskum zátopovej oblasti na Kysuciach)*. *Národop. Inform.*, 1981, č. 2; resp. *Seminár Kultúra družstevnej dediny Sebechleby*. *Slov. Národop.*, 27, 1979, s. 207—336; *Národop. Inform.*, 1979, č. 2—3.
- 7 Používame termíny, vymedzené v príspevku SALNER, P.: *Vývoj štruktúry kysuckej rodiny v 20. storočí (Na materiáli z obce Riečnica)*. *Slov. Národop.*, 30, 1982, s. 390—396.
- 8 Napr. BEŇKO, J.: *Osídlenie Kysúc*. *Správy a informácie KM*, 4, 1980, s. 5—54; MARÁKY, P. — SALNER, P. — PRANDA, A.: c. d., v pozn. 5.; FERÁK, V. — KROUPOVÁ, Z. — SALNER, P.: *Sekulárny vývoj endogamie a inbrídingu v obciach Bystrickej doliny (Kysuce)*. *Správy a informácie KM*, 4, 1980, s. 93—116.
- 9 Napr. KUKA, P.: *Stručné dejiny Sebechleba do roku 1918*. *Národop. Inform.* 1979, č. 2—3, s. 13—23; GAJDOŠ, M.: *Dejiny Sebechleba za posledných šesťdesiat rokov*. *Národop. Inform.* 1979, č. 2—3, s. 71—100; PRANDA, A.: c. d. v pozn. 3; PRANDA, A.: c. d. v pozn. 5, atď.
- 10 MANN, A.: *Kysucké vystahovalectvo do zámoria na prelome 19. a 20. storočia (Na príklade obcí Riečnica a Harvelka)*. *Národop. Inform.*, 1981, č. 2, s. 146—180.
- 11 PRANDA, A.: c. d. v pozn. 3, s. 217.
- 12 FEGLOVÁ, V.: *Funkcia tradičných prvkov v súčasnom svadobnom obradovom systéme v Sebechleboch*. *Slov. Národop.*, 27, 1979, s. 288.
- 13 *Starší obyvatelia Riečnice dodnes často spomínajú richtára, ktorý vraj mnoho rokov zastával svoju funkciu a pritom nevedel čítať ani písať.*
- 14 Pozri MARÁKY, P. — SALNER, P. — PRANDA, A.: c. d. v pozn. 5; PRANDA, A.: c. d. v pozn. 3, s. 217; SIGMUNDOVÁ, M.: *Niektoré javy spoločenského života v obci Riečnica*. *Národop. Inform.* 1981, č. 2, s. 109, 120.
- 15 Porovnaj HORVÁTHOVÁ, E.: *K teoretickým aspektom problematiky tradície*. *Národop. Inform.*, 1981, č. 3, s. 5.
- 16 Cit. podľa KON, I. S.: *Problémy medzigeneračnej transmisie kultúry v období vedeckotechnickej revolúcie*. *Slov. Národop.*, 24, 1976, s. 505.
- 17 Podrobnejšie SALNER, P.: *K niektorým aspektom života riečnickej rodiny*. *Správy a informácie KM*, 3, 1979, s. 13—24.
- 18 *K vzťahom medzi starými rodičmi a vnukmi v Riečnici pozri KILIÁNOVÁ, G.: Formovanie repertoáru ľudového rozprávača*. *Národop. Inform.*, 1981, č. 3, s. 85.
- 19 NEUMANNOVÁ, E.: *Pracovná aktivita starého človeka na dedine a jeho postoje k súčasnosti očami psychológa*. *Slov. Národop.* 27, 1979, s. 276.
- 20 Podľa informácií D. Raticu v Sebechleboch možno na základe reči dieťaťa, napr. prízvuku rozoznať, či sa oň starajú predovšetkým rodičia alebo starí rodičia.
- 21 SALNER, P.: *Štruktúra súčasnej rodiny v Sebechleboch*. *Slov. Národop.* 27, 1979, s. 269.
- 22 PFEIL, E.: *Familie im Gefüge der Grossstadt*. Hamburg 1965, s. 49 n.

sten Personen in der Familie Raum geboten, sich in verschiedenen Sphären des Familienlebens zu betätigen.

Diese Tatsachen äußern sich auch bei der Teilung der Familie, wenn sich die verheirateten Kinder selbständig machen. Während dieser Prozeß in Riečnica mehr oder weniger eine Auflösung der Familie in isolierte Einheiten zur Folge hat, bildete sich in Sebechleby eine Symbiose zwischen den Generationen heraus. Die Vorteile einer solchen Kooperation zwischen Eltern und

Kindern sind so augenscheinlich, daß die Zusammenarbeit der Generationen auch dann fortgesetzt wird, wenn die einzelnen Familienkomponenten in separaten Wohnsitzen selbständig geworden sind.

Das gesammelte Material zeigt, daß die Anzahl der Personen im Rentenalter in der heutigen Familie weiter abnimmt. Die konkreten Erscheinungen dieses Prozesses sind jedoch verschieden, sie entsprechen den jeweiligen Lebensbedingungen.

К ПОЛОЖЕНИЮ ЛИЦ ПЕНСИОННОГО ВОЗРАСТА В СОВРЕМЕННОЙ СЛОВАЦКОЙ ДЕРЕВЕНСКОЙ СЕМЬЕ (На основе материала из Средней Словакии)

Резюме

Целью изучения представителей самого старшего поколения (свыше 60 лет) является не только реконструкция самых старых доступных данных, но, наоборот, стремление к более глубокому познанию и пониманию современного состояния народной культуры.

При анализе положения пенсионеров в современной семье и общности мы использовали два методических приема: а) на основе количественных данных из 17 деревень Среднесловацкой области мы рассматривали наличие представителей самого старшего поколения в различных формах и типах современной семьи; б) полученные таким образом общие данные мы конкретизировали этнографическими материалами из деревень Рьечница (район Чадца), Себехлебы (район Зволен). Эти деревни были выбраны по той причине в основном, что в обеих проводились коллективные исследования, частичные результаты которых были опубликованы.

Из количественного анализа вытекает, что в наблюдаемых 17 объектах преобладают индивидуальные семьи (с одним взрослым поколением). Этому соответствуют и результаты из Рьечнице и Себехлебов. С точки зрения наличия представителей самого старшего поколения ситуация во многом аналогична. Такие семьи представляют 39,3 % всей выборки, при этом 21,6 % представляют индивидуальные, а 17,7 % рас-

ширенные семьи. В Рьечнице не наблюдалось отклонений от данного состояния, но в Себехлебах, в единственной из всех деревень, преобладают расширенные семьи над индивидуальными.

Сравнивая условия в обеих выбранных местонахождениях, мы видим, что, наряду с некоторыми общими знаками, можно наблюдать различия в природных условиях и в историческом и общественном развитии.

Этот факт отражается и в положении стариков. В традиционной крестьянской среде их статус был относительно высоким. Внешне он выражался, например, в формах приветствий, в „выканье“ или же „ониканье“, в почетном месте в костеле или за семейным столом, в авторитете и т. п. Такое положение вытекало из нескольких факторов. С нашей точки зрения важны прежде всего материально-правовые отношения и связанные с этим формы семьи и отношения общности к образованию.

В начале века в обеих деревнях обычными были главным образом типы многопоколенной семьи. Они отличались постепенным, хотя и не полным отделением детей, обычно после свадьбы, так что наконец с родителями остался лишь один ребенок — в Рьечнице обычно старший сын, тогда как в Себехлебах можно встретиться с мноратом, комбинированным матрилокальным поселением.

Характер сельскохозяйственного труда и уровень обучения вели к тому, что в общности большее значение придавалось опыту, приобретенному веками, чем образованию. Опыта было достаточно для решения большинства ситуаций в личной, трудовой и общественной жизни. Иное состояние проблематики в настоящее время, причем как в отношении прошлого, так и при сравнении деревень Ръчница — Себехлебы. Хотя в обеих деревнях до настоящего времени существуют формы собственности на землю, ее значение сегодня лишь второстепенно; в особенности в Ръчнице молодежь не заинтересована в ее обработке. Важно и изменение социопрофессиональной структуры: продвижение на работе требует хотя бы некоторого образования или квалификации.

Это находит отражение и в формах семьи, в семейных отношениях и в воспитании. Повышается статус молодых, экономически активных лиц, тогда как положение старших прямо пропорционально падает, причем как в семье, так и в обществе.

При этом наблюдаются различия между двумя деревнями. В Ръчнице женщины после замужества остаются дома, что снижает возможности использования главного преимущества пенсионного возраста — свободного времени.

В Себехлебах ситуация иная. Здесь работают и мужчины, и женщины, что предоставляет возможности старшим лицам найти свое место в различных сферах семейной жизни.

Упомянутые факты отражаются и в процессе разделения семьи. Тогда как в Ръчнице семья распадается на изолированные единицы, в Себехлебах образовался симбиоз между поколениями. Преимущества кооперирования настолько очевидны, что оно продолжается и после отделения компонентов семьи.

Собранный материал показывает, что снижение лиц пенсионного возраста в современной семье и общности уменьшается. Однако конкретные проявления различны, в зависимости от условий жизни.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 31, 1983, číslo 3—4

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová,
CSc., PhDr. Igor Krišteľ, CSc., PhDr.
Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., prof. PhDr. Antonín Robek, DrSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma
PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dičia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1983

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 31, 1983, № 3—4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Боžена Филова и Д-р Вера
Гаšпарикова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 31, 1983. Nr. 3—4. Erscheint vier-
mal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašpariková

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 31, 1983, No. 3—4

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašpariková

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 31, 1983, No. 3—4

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašpariková

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

